

Nr 53.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, m. m.; given Stockholms slott den 28 januari 1944.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige; och

2) lag om ändrad lydelse av 8 § lagen den 7 januari 1926 (nr 1) innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 9 maj 1925 mellan Sverige och Finland angående renar i gränsområdena.

GUSTAF.

Fritiof Domö.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Härigenom förordnas, att 1, 13, 14 och 59 §§ lagen den 18 juli 1928 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan sägs.

1 §.

1. Rätt till — — — renskötande lapp.

2. Rätt till — — — vård (skötesrenar).

3. Renskötande lapp må icke utan Konungens befallningshavandes tillstånd äga eller innehava renar till högre antal än sexhundra eller, där han är gift och makarna icke leva åtskilda, åttahundra; dock att härutöver må för varje annan medlem av hushållet innehavas, för medlem som är under tjuguettt år högst etthundra renar, för medlem som fyllt tjuguettt men icke tjugufem år högst etthundrafemtio renar samt för medlem som uppnått tjugufem års ålder högst tvåhundra renar. I sålunda angivna renantal inbegripas icke års- och fjolårskalvar. Tillstånd för renskötande lapp att innehava flera renar än nu sagts må endast meddelas när särskilda skäl därtill äro och det provas kunna ske utan olägenhet. Sådant tillstånd lämnas för viss tid.

Dör renskötande lapp, har dödsboet under en tid av tre år från dödsfallet den rätt att äga eller innehava renar, som enligt första stycket tillkommit den döde, dock att häri ej inbegripas skötesrenar som den döde haft i sin vård. Är dödsbodeläggare, som jämlikt 1 mom. äger rätt till renskötsel, under tjuguettt år, må nämnda tid av tre år räknas från det han eller, om flera sådana dödsbodeläggare finnas, den yngste av dem uppnått tjuguettt års ålder.

Hava renar vid bodelning eller genom arv, testamente eller gåva tillfallit renskötande lapp eller medlem av hans hushåll och överstiger antalet av dessa renar jämte de renar lappen förut äger eller innehar det enligt första stycket tillåtna högsta antalet, må han dock under en tid av tre år behålla även det överskjutande antalet renar. Dör han, övergår hans rätt härutinnan å dödsboet.

Äger eller innehar renskötande lapp eller dödsbo efter sådan lapp renar till större antal än som är medgivet, må Konungens befallningshavande förordna, att de renar, som olagligen hållas, skola levande eller slaktade försälas för renägarens räkning; och skall kostnaden för renarnas omhändertagande och försäljning gäldas av köpeskillingen.

13 §.

1. I lappby — — — entlediga ordningsman.
2. Ordningsman åligger — — — särskilt stadgas.
3. Konungens befallningshavande äger, såframt särskilda förhållanden därtill föranleda, förordna att i lappby en eller flera vice ordningsmän skola finnas; och gälle i avseende å vice ordningsman vad om ordningsman är stadgat.

14 §.

1. Lapp är berättigad att hava renar i vård hos renskötande lapp till samma antal, som enligt 1 § 3 mom. må ägas eller innehavas av sådan lapp, dock icke utan Konungens befallningshavandes samtycke hos lapp inom annan lappby än den han själv tillhör.

2. Tillhör lapp — — — renskötande lapp.

59 §.

1. Med dagsböter straffas:

- a) lapp, som — — — eller skadas;
- f) den som i strid mot vad i denna lag är stadgat underlåter att hålla hund i band eller instängd eller försedd med klubba;
- g) den som uppsåtligen förhindrar eller stör renräkning, varom i denna lag sägs;

h) renskötande lapp, som äger eller innehar renar till högre antal än som anges i 1 § 3 mom.; samt

i) den som har renar i vård hos renskötande lapp i annat fall eller till större antal än denna lag medgiver eller som vid begagnande av rättighet att hava renar i lapps vård åsidosätter något av vad som föreskrivits i avseende å rättighetens utövande.

2. Med böter — — — av renlängd.

3. Med böter — — — meddelat förbud;

e) lapp, som vid avverkning uppenbart åsidosätter föreskrift, som meddelats jämlikt 53 §; samt

f) den som i strid mot stadgandet i 37 § eller med stöd därav meddelad föreskrift underlåter att hålla hund försedd med halsband.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944.

Äger eller innehar lapp nämnda dag renar till större antal än jämlikt 1 § 3 mom. första stycket eller 14 § 1 mom. är medgivet, skall han inom en tid av tre år från lagens ikraftträdande minska sitt renantal till det jämlikt sagda bestämmelser medgivna högsta antalet.

Dödsbo efter renskötande lapp, vilket vid lagens ikraftträdande äger renar, skall inom en tid av tre år därefter hava avhänt sig renarna. Är dödsbodelägare, som äger rätt till renskötsel, under tjuguet år, må dock nämnda tid räknas från det han eller, om flera sådana dödsbodelägare finnas, den yngste av dem uppnått tjuguet års ålder.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 8 § lagen den 7 januari 1926 (nr 1) innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 9 maj 1925 mellan Sverige och Finland angående renar i gränsområdena.

Härigenom förordnas, att 8 § lagen den 7 januari 1926 innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 9 maj 1925 mellan Sverige och Finland angående renar i gränsområdena skall erhålla följande ändrade lydelse.

8 §.

Länsstyrelsen har — — — anses förbrutet.

Betesavgift och förbrutet belopp skola enligt bestämmelser, som givas av Konungen, användas till åtgärder, som stå i samband med renskötseln.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler statsrådet Domö fråga om *ändring i vissa delar av lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, m. m.* samt anför därvid följande.

Inledning.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 april 1939 tillkallade chefen för jordbruksdepartementet samma dag expeditionschefen E. Falk att inom departementet verkställa överarbetning av 1930 års lapputrednings betänkande (stat. off. utr. 1936: 23) ävensom den utredning i övrigt rörande lappväsendet, som sammanhänge med i betänkandet omhandlade spörsmål. Med stöd av samma bemyndigande förordnades därjämte den 27 juni 1939 ledamöterna av riksdagens andra kammare O. W. Lövgren i Boden och U. R. Jacobson i Vilhelmina samt t. f. lappfogden K. E. Kangas i Luleå, jordbrukskonsulenten W. L. Wanhainen i Luleå, kyrkoherden G. L. Park i Stensele och lappmannen P. L. Andersson-Juuso i Luokta lappby att såsom särskilda experter med utredningsmannen deltaga i överläggningar i ämnet. Efter det expeditionschefen Falk avlidit, förordnades den 14 december 1939 generaldirektören L. Berglöf att såsom sakkunnig inom departementet fullfölja ifrågavarande utredning.

1930 års lapputredning omhänderhades på grund av Kungl. Maj:ts beslut den 30 maj 1930 av länsstyrelsen i Norrbottens län jämte vissa särskilt tillkallade personer och avsåg undersökning av de åtgärder, som borde vidtagas för avhjälpande av de inom vissa delar av lappmarken i nämnda län yppade missförhållandena, samt rörande de kostnader, som därav kunde föränlidas. Utredningen, som i det följande benämnes *Norrbottensutredningen*, avgav den 29 december 1935 betänkande i ämnet. Samtidigt med att Kungl. Maj:t gav berörda uppdrag åt länsstyrelsen i Norrbottens län, anbefalldes länsstyrelserna i Västerbottens och Jämtlands län var för sig att i erforderlig omfattning verkställa utredning angående de åtgärder, som för

överskådlig tid kunde behöva vidtagas till renskötselns ändamålsenliga bedrivande i vederbörande län, och rörande de kostnader, som därav kunde föranledas. Med anledning härav ha av länsstyrelsen i Västerbottens län avgivits två särskilda den 26 maj 1939 dagtecknade utlåtanden (*Västerbottensutredningen*). Länsstyrelsen i Jämtlands län, som av Kungl. Maj:t bemyndigats tillkalla särskild sakkunnig att deltaga i länsstyrelsens utredning, har i skrivelse den 15 juni 1940 framlagt resultatet av sitt arbete (*Jämtlandsutredningen*). I de nämnda utredningarna avhandlas en mångfald frågor, som beröra de renskötande lapparna och deras näring, ävensom förutvarande renskötande lappars förhållanden.

Den senast tillkallade utredningsmannen fann, att det skulle draga allt för långt ut på tiden att vid den anbefallda överarbetningen samtidigt upptaga till behandling alla de omfattande frågor, som berörts i nämnda utredningar. Utredningsmannen upptog därför först till behandling spörsmålet om nya grunder för upplåtelse av lägenheter å kronans mark åt de lappar, som nödgats lämna renskötseln, och avgav den 27 november 1940 betänkande med förslag i ämnet (stat. off. utr. 1940: 37). Denna fråga erhöll sin lösning vid 1941 års riksdag (prop. nr 156; r. skr. nr 246), varefter Kungl. Maj:t den 6 juni 1941 utfärdade kungörelse (nr 484) angående upplåtelse åt lappar av lägenheter å kronomark m. m.

Utredningsmannen upptog därefter till behandling åtskilliga spörsmål av vikt för de renskötande lapparna och deras näring. Den 30 september 1942 har utredningsmannen avgivit betänkande angående åtgärder till stöd för de renskötande lapparna m. m. (stat. off. utr. 1942: 41). Över betänkandet ha yttranden avgivits av statskontoret, kammarrätten, riksräkenskapsverket, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen, egnahemsstyrelsen, länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt nomadskolinspektören. Vid domänstyrelsens utlåtande funnos fogade yttranden från överjägmästarna i övre Norrbottens, nedre Norrbottens, Skellefteå, Umeå, mellersta Norrlands och Gävle-Dala distrikt samt jägmästarna i Arjeplogs, Sorsele, Renbetesfjällens och Idre revir, varjämte egnahemsstyrelsen låtit höra egnahemsnämnderna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt lantbruksstyrelsen hushållningssällskapen i samma län. Länsstyrelserna ha inhämtat yttranden av vederbörande lappfogdar. Vidare ha representanter för lappbyarna i riket givits tillfälle att yttra sig över de i betänkandet framlagda förslagen vid ett i Arvidsjaur i oktober 1942 hållet möte.

I proposition till 1943 års riksdag (nr 110) angående åtgärder till stöd för de renskötande lapparna m. m. framlades förslag i vissa av de frågor, som behandlades i betänkandet nr 41/1942. I propositionen yttrade jag, bland annat, att utredningsmannens i betänkandet framlagda förslag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige (renbeteslagen) med hänsyn till att en ändring av denna lag skulle underställas lagrådets granskning torde få anmälas vid senare tillfälle. Jag torde nu få upptaga denna lagfråga till behandling.

Jag torde vidare få anmäla, att utredningsmannen med skrivelse den 27 oktober 1943 överlämnat utredning och förslag beträffande vissa med lappväsendets administration sammanhängande spörsmål, avseende bland annat ytterligare en ändring i renbeteslagen. Även denna fråga torde jag nu få underställa Kungl. Maj:ts prövning.

Över utredningsmannens sistberörda skrivelse ha yttranden avgivits av bland andra statskontoret, länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt lappfogdarna.

Gällande bestämmelser.

Innan jag närmare ingår på utredningsmannens ifrågavarande förslag, torde jag få redogöra för vissa av de lagbestämmelser, som gälla beträffande lapparna och deras renskötsel. Lapparnas privilegium att å vissa områden driva renskötsel samt att därvid till underhåll av sig och renarna begagna sig av land och vatten är närmare bestämt genom renbeteslagen. De svenska lapparnas rätt till renbete i Norge är numera reglerad genom konventionen den 5 februari 1919 mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbetning och de i anledning av denna konvention utfärdade författningarna, nämligen lagen den 20 juni 1919 (nr 445) — ändrad genom lagen den 18 juli 1928 (nr 311) — och kungörelsen den 15 december 1922 (nr 602). Beträffande de svenska lapparnas rätt till renbete i Finland gälla konventionen den 9 maj 1925 mellan Sverige och Finland angående renar i gränsområdena samt den i anledning därav utfärdade lagen den 7 januari 1926 (nr 1).

Renbeteslagen bestämmer de områden i riket, inom vilka de renskötande lapparna äga föra sina renar på bete, samt de tider av året, då betning av renar inom de särskilda områdena får äga rum, varjämte den meddelar bestämmelser angående lapparnas flyttningar och flyttningssvågar. Lappar, som driva fjällrenskötsel (fjällappar), äro berättigade att under varje tid av året uppehålla sig med sina renar dels inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker å trakterna ovan odlingsgränsen, dels ock inom Jämtlands län å renbetesfjällen. Under månaderna oktober—april må fjällapparna uppehålla sig med sina renar även å vissa andra, i renbeteslagen närmare angivna trakter. Lappar, som driva skogsrenskötsel (skogslappar), äro berättigade att under varje tid av året uppehålla sig med sina renar inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker ovan odlingsgränsen samt å viss angiven sådan mark nedom samma gräns. Härutöver må skogslappar under månaderna oktober—april uppehålla sig med sina renar å annan mark inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker, som av ålder användes för skogsrenskötsel, samt även å vissa trakter utom lappmarkerna. Å trakter i Norrbottens län nedom lappmarksgränsen, där renskötsel året om av ålder förekommer, må lapp efter särskilt tillstånd av Konungens befallningsha-

vande driva skogsrenskötsel (koncessionsområden). I renbeteslagen regleras vidare lapparnas rätt att för eget behov taga erforderligt virke såsom till kåtor, bostadshus, bodar och stängsel ävensom deras rätt att jaga och fiska. Härjämte lämnar lagen bestämmelser i fråga om de renskötande lapparnas förhållande till den bofasta befolkningen, främst deras skyldighet att ersätta skador, som genom renarna förorsakats å den bofasta befolkningens egen- dom. Lagen innehåller dessutom föreskrifter beträffande ordningen bland de renskötande lapparna inbördes. Lapparna skola för renskötselns dri- vande vara indelade i lappbyar, för vilka finnas särskilda byordningar.

I 1 § renbeteslagen stadgas, att rätt till renskötsel tillkommer den som är av lapsk härkomst, såframt hans fader eller moder eller någon av dessas föräldrar såsom stadigvarande yrke drivit renskötsel eller biträtt däri eller ock Konungens befallningshavande medgiver honom rätt därtill. Sådant med- givande må lämnas endast när särskilda skäl därtill äro. Rätt till renskötsel tillkommer ock kvinna, som är eller varit gift med man med dylik rätt. Ingår kvinna, som har rätt till renskötsel, äktenskap med man, som saknar dylik rätt, går hon rätten förlustig. Det är dock obetaget för Konungens befallnings- havande att, där i något fall synnerliga skäl föreligga, medgiva, att hon, med de begränsningar i fråga om tid och renantal som kunna finnas lämpliga, må bibehållas vid rättigheten.

Med lapp avses i renbeteslagen envar som enligt vad förut är sagt äger rätt till renskötsel. Den lapp, som själv eller genom medlemmar av sitt hus- håll driver renskötsel, kallas i lagen renskötande lapp.

Någon begränsning av de renskötande fjälllapparnas och skogslapparnas rätt att inneha egna renar stadgas icke i renbeteslagen. För annan lapp, som tillhör samma lappby, är lappen jämväl berättigad att inneha obegränsat antal renar (skötesrenar). För innehav av skötesrenar tillhörande lapp från annan lappby fordras emellertid samtycke av Konungens befallningshavande (14 § 1.).

Beträffande innehav av skötesrenar för lapp som ej tillhör lappby och för den som ej är lapp gälla särskilda regler. Sålunda må lapp, som ej tillhör lappby, i regel ej lämna flera än tjugu renar (års- och fjolårskalvar häri ej inbegripna) i vård hos renskötande lapp (14 § 2.).

Endast inom Norrbottens län må tills vidare den som ej är lapp lämna renar i vård hos renskötande lapp. Som förutsättning härför gäller, att ren- ägaren skall ha sitt hemvist inom länets lappmarker ävensom där äga eller bruka jordbruksfastighet samt att den renskötande lappen ej är i annans tjänst. Antalet sådana renar må för hushåll i regel icke överstiga tjugu, års- och fjolårskalvar häri ej inbegripna. För sådana skötesrenar skall av djur- ägaren till den renvårdande lappen årligen erläggas viss sköteslega. (15 §.)

Beträffande koncessionsområdena föreskrives i 57 § renbeteslagen, att Ko- nungens befallningshavande i samband med meddelande av tillstånd till drivande av renskötsel skall föreskriva det högsta antal renar lappen må föra på bete samt, därest han avser att ha skötesrenar i sin vård, huru stor del

av renhjorden som lappen och hans husfolk högst må inneha för egen räkning. I 58 § renbeteslagen stadgas bland annat att, om tillstånd att driva renskötsel innefattar rätt för lappen att ha skötesrenar, den som är bosatt inom lappbyn och där äger eller brukar jordbruksfastighet må på de närmare villkor och i den utsträckning Konungens befallningshavande bestämmer ha renar i vård hos lappen, dock ej flera för hushåll räknat än tjugu, års- och fjolårskalvar häri ej inbegripna.

I fråga om renantalet i lappby finnas vissa bestämmelser intagna i 39 § renbeteslagen. I denna paragraf stadgas, att Konungens befallningshavande må — därest inom lappby antalet renar befinnes vara så stort, att bete kan befaras bliva otillräckligt eller skada eller andra olägenheter förorsakas eller svårigheter annorledes yppas för renskötselns ändamålsenliga drivande inom lappbyn — efter lapparnas hörande vidtaga åtgärder för renantalets minskning enligt följande regler.

1) Finnas inom lappbyn renar, tillhörande andra än lappar, må Konungens befallningshavande förordna, att så stort antal av dessa renar, som prövas för ändamålet nödigt, inom viss förelagd tid skall från lappbyn avlägsnas, vid äventyr att renarna av lappfogden eller ordningsmannen omhändertagas och levande eller slaktade för ägarnas räkning försäljas.

2) Befinnes, sedan renar, tillhörande andra än lappar, avlägsnats från lappbyn, de återstående renarnas antal ändock vara för stort och finnes utrymme inom annan lappby, till vilken inflyttning utan avsevärd olägenhet kan ske, äger Konungens befallningshavande, efter det jämväl lapparna i sistnämnda lappby blivit hörda, dit hänvisa en eller flera lappar; och skall i sådant fall bestämmas viss tid, inom vilken flyttningen skall hava verkställts. Härvid skall Konungens befallningshavande tillse, att lapp, som själv eller vars förfäder länge tillhört lappbyn eller inom dess område haft rätt till bete för sina renar, icke utan synnerliga skäl mot sin vilja hänvisas till annan lappby.

3) Kan hänvisning i behöfelig omfattning icke lämpligen ske, äger Konungens befallningshavande förordna, att lappbyns renantal skall inom viss av Konungens befallningshavande bestämd tid genom nedslaktning, försäljning eller annorledes nedbringas till viss storlek. Kan enighet mellan lapparna ej vinnas angående verkställandet av sålunda föreskriven åtgärd, må Konungens befallningshavande förordna, huru minskningen skall verkställas. Därvid skall iakttagas, att i första hand de renägare, vilka med hänsyn tagen jämväl till antalet hushållsmedlemmar hava det största renantalet, åläggas att minska sina renhjordar.

Vad i punkterna 1)–3) stadgats beträffande den inbördes ordning, i vilken de i samma punkter angivna åtgärderna må komma till användning, skall icke utgöra hinder för Konungens befallningshavande att, då särskilda skäl därtill föreligga, annorlunda bestämma.

Närmare bestämmelser rörande verkställigheten av föreskriven åtgärd meddelas av Konungens befallningshavande, som därvid har att tillse, såväl att de särskilda renägarnas rätt och bästa i görligaste mån iakttages som ock att renskötande lapp icke i oskälighet grad kringskäres i sin näring.

Där i fall, som i punkterna 2) och 3) avses, renarnas ägare eller den, vilken vården om renarna åligger, enligt Konungens befallningshavandes bestämmande skall vidtaga åtgärd, må Konungens befallningshavande förelägga honom vite samt i fall av tredska utdöma vitet och antingen förelägga honom nytt vite eller ock låta vidtaga ågårderna på den tredskandes bekostnad.

I 18 och 26 §§ renbeteslagen ha vidare föreskrifter meddelats om huru vid överträdelse av vissa lagstadganden eller vid försummelse i renskötseln enskild renägars renantal kan nedbringas. Jämlikt 18 § kan sålunda Konungens befallningshavande, om någon har renar i vård hos renskötande lapp i annat fall eller till större antal än som medgivits i lagen eller om någon åsidosatt vad som stadgats i fråga om utövandet av rätten att äga skötesrenar, förordna, att de renar, som olagligen hållas, skola levande eller slaktade försäljas för renägarrens räkning. I 26 § föreskrives att, om lapp ådagalägger försumlighet i renskötseln, så att därigenom förorsakas skada eller annan olägenhet, Konungens befallningshavande äger, om försumligheten anses vara av svårare beskaffenhet eller lappen icke låter sig rätta av meddelad varning, föreskriva, att renantalet skall minskas genom försäljning av renar, levande eller slaktade. Närmare bestämmelser om verkställigheten av de föreskrivna åtgärderna meddelas av Konungens befallningshavande, som därvid kan förelägga vite samt i fall av tredska utdöma vitet och antingen förelägga nytt vite eller låta vidtaga åtgärderna på den tredskandes bekostnad.

I renbeteslagen finnas upptagna ett flertal bestämmelser om lappby. Enligt 13 § skall i sådan by finnas en ordningsman, vilken de till lappbyn hörande, renskötande lapparna äga inom sig utse vid sammanträde, som efter Konungens befallningshavandes förordnande hålles inför lappfogde eller landsfiskal. Om sådant val skall Konungens befallningshavande genast underrättas genom den, inför vilken sammanträdet hållits. Det ankommer därefter på Konungens befallningshavande att pröva den valdes lämplighet för befattningen samt, därest han finnes lämplig, meddela honom förordnande men i annat fall föreskriva nytt val. Ordningsman skall utses för en tid av sex år med rätt för honom att efter två år eller, därest giltig ursäkt visas, dessförrinnan av Konungens befallningshavande erhålla entledigande från befattningen. Han skall dock vara skyldig att bestrida densamma, intill dess Konungens befallningshavande utfärdat förordnande för annan ordningsman. Konungens befallningshavande äger ock eljest, när skäl därtill är, före tjänstgöringstidens utgång entlediga ordningsman. Ordningsman åligger att vaka över efterlevnaden av gällande lagar rörande renskötseln och av den för lappbyn utfärdade byordningen samt att i övrigt ställa sig till efterrättelse den instruktion Konungens befallningshavande utfärdar för honom. Ordningsman åtnjuter det skydd och är underkastad det ansvar, som i lag stadgas beträffande tjänsteman. Till ordningsman skall av allmänna medel utgå ersättning enligt vad därom särskilt stadgas.

Ordningsman i lappby inom koncessionsområdena skall utses av Konungens befallningshavande [58 § 1)].

Enligt 59 § renbeteslagen straffas överträdelse av vissa i denna paragraf angivna förseelser med böter. För några förseelser är påföljden böter från och med 5 till och med 500 kronor (dagsböter), för andra förseelser böter från och med 5 till och med 300 kronor samt för en tredje grupp förseelser böter från och med 5 till och med 100 kronor.

Utredningsmannens förslag.

Utredningsmannen har föreslagit, att renbeteslagen skall ändras sålunda att dels lapps reninnehav maximeras, dels straffpåföljden för den som har renar i vård hos renskötande lapp i annat fall eller till större antal än lagen medgiver skärpes, dels ock möjlighet öppnas, att i lappby vid sidan av ordningsmän i vissa fall utse en eller flera vice ordningsmän. Härjämte har utredningsmannen i anslutning till ett i betänkandet nr 41/1942 framlagt förslag om sammanförande av jämtländska renbetesfjällens skogsfond, jämtländska lappväsens fond samt Västerbottens och Norrbottens lappfonder till en gemensam fond, benämnd statens lappfond, föreslagit en redaktionell jämkning i 8 § lagen den 7 januari 1926 (nr 1) innehållande bestämmelser i anledning av konventionen den 9 maj 1925 mellan Sverige och Finland angående renar i gränsområdena.

En av de tillkallade experterna, lappmannen P. L. Andersson-Juuso, har uttalat avvikande mening i fråga om utredningsmannens förslag om maximering av lapps reninnehav och avstyrkt dylik maximering.

Maximering av lapps reninnehav.

Utredningsmannen har i sitt betänkande (sid. 111—114) lämnat en historik rörande frågan om maximering av lapps reninnehav.

Det må erinras, att *Norrbottensutredningen* ansåg stadgandena i 39 § renbeteslagen icke vara tillfyllest för att lösa frågan om betesmarkernas lämpliga utnyttjande. Utredningen föreslog därför, att bestämmelser skulle meddelas rörande maximering av det antal renar, som en lapp finge äga eller ha i sin vård. Enligt utredningens mening borde bestämmelserna införas i en ny paragraf, betecknad 39 a §, och erhålla följande lydelse.

Lapp må icke äga eller hava i sin vård större antal renar än 1,000, årets kalvar häri icke inräknade. Konungens befallningshavande dock medgivet att, där sådant provas kunna utan olägenhet tillåtas, lämna tillstånd att för viss tid och med angivet tal överskrida detta antal. Därest icke lapp inom skälig tid som av Konungens befallningshavande förelägges avlägsnar överskjutande renantal, må minskningen åvägabringas på lämpligt sätt genom lappfogdens försorg.

I yttrandena över Norrbottensutredningens förslag berördes frågan om maximering av lapps reninnehav av lappfogden i Jämtlands län samt lappfogden och länsstyrelsen i Västerbottens län.

Lappfogden i Jämtlands län ansåg förslaget om begränsning av reninnehav vara välbetänkt. Enligt lappfogdens mening vore det påtagligt, att olägenheter lätt uppstode när en renägares hjord fått växa till över 1,000-talet djur.

Lappfogden i Västerbottens län, i vars yttrande länsstyrelsen i länet instämde, fann förslaget icke vara av större betydelse för länets vidkom-

mande. Skulle emellertid förslaget upphöjas till lag vore det enligt lappfogdens förmenande att befara, att osunda bulvanförhållanden kunde uppkomma.

Vid det år 1937 hållna allmänna lappmötet i Arvidsjaur upptogs frågan till behandling och efter diskussion antogs enhälligt en resolution av följande lydelse.

Landsmötet vill biträda framlagt förslag om maximering av renantalet och uttalar sålunda härmed som sin önskan, att renantalet för varje renägare måtte i lag bestämmas beträffande fjällapparna så, att äkta makar som maximum må få äga tillsammans 800 renar och för varje barn t. o. m. 19 år dessutom 100, ogift kvinna och man fr. o. m. 20 år vardera 400 och oskiftat bo 600 renar, samt beträffande skogslapparna så, att äkta makar som maximum måtte få äga 600 renar, ogift kvinna fr. o. m. 20 år 150 renar, ogift man fr. o. m. samma ålder 300 samt oskiftat bo 400 renar, men i övrigt lika med förslaget för fjällapparna.

Länsstyrelsen i Västerbottens län förklarade sig i yttrande över lappmötets beslut icke ha något att erinra mot det framlagda förslaget om begränsning av reninnehav, oaktat länsstyrelsen ansåge sig ha skälig anledning förmoda att missnöje komme att uppstå bland nomaderna själva, om det genomfördes.

Lappfogdarna i Norrbottens län och länsstyrelsen därstädes hade icke heller något att erinra mot förslaget.

Jämtlandsutredningen framhöll i sitt betänkande, att en bestämmelse, som på föreslaget sätt begränsade reninnehavet, skulle ha föga eller ingen betydelse för länets vidkommande. Den å mötet i Arvidsjaur förordade maxigränsen uppnåddes sålunda för det dåvarande knappast av någon lappfamilj inom länet. Att sätta maximum lägre för Jämtlands län skulle ej heller vara lyckligt. Enligt utredningens mening borde man beträffande maximeringen ihågkomma att, om den skulle bli till nytta för renskötseln och lapparna, den borde komma till användning endast såsom en nödfallsutväg. Man finge icke beröva renskötseln den lockelsen, att en duglig lapp kunde ha möjlighet att förvärva en god förmögenhetsställning och detta just i den form, som han framförallt uppskattade, nämligen en betydande renhjord.

För egen del har utredningsmannen erinrat, att frågan om reglering av renantalet avsåge dels begränsning av antalet renar inom lappby, så att detta icke bleve högre än betesmarkerna kunde bära eller förhållandena eljest medgäve, dels ock en sådan fördelning av renantalet inom byn, att största möjliga antal husbönder där kunde finna utkomst och ordningen inom byn i övrigt bevarades. Regleringen i förra avseendet vore av mera administrativ karaktär och påkallade totalminskning av renantalet, därvid i vissa fall kunde ifrågakomma överföring av lappar och renar till annan lappby. Den senare avsåge i främsta rummet förhållandena de enskilda lapparna emellan och vore delvis av social natur. En tredje fråga, som enligt utredningsmannens mening uppkomme i detta sammanhang, vore begräns-

ningen av de bofastas — även de bofasta lapparnas — rätt att ha renar i vård hos de renskötande lapparna. Genom en begränsning härutinnan möjliggjordes dels en minskning av renantalet i byn och dels beredande av utkomst genom renskötsel för ett ökat antal nomader. Utredningsmannen har i anslutning härtill anfört i huvudsak följande.

Även i en lappby, där renantalet för närvarande är normalt eller jämförelsevis lågt, kan efter några goda år hjordarna så snabbt ökas att markerna utbetas. Detta gäller framför allt lavmarkerna, där återväxten försiggår långsamt och en överbeläggning kan lång tid framåt medföra vådor för renarnas underhåll.

En reducering kan påkallas även av inträdande särskilda förhållanden. I detta hänseende må erinras om att lapparna i de fyra nordligaste fjälllappbyarna sommartid föra sina renar på bete i Troms och Nordlands fylken i Norge. Enligt den mellan Sverige och Norge gällande renbeteskonventionen är det sammanlagda antalet renar de därvid få medtaga begränsat till vissa maximisiffror. Dessa ha beräknats i anslutning till det antal renar, som kunna födas på de områden i Sverige, där renarna uppehålla sig under återstående delen av året. I byarna få sålunda icke finnas flera renar än inflyttningssiffran för Norge angiver med det tillägg allenast, som följer därav att ett mindre antal renar i byarna ansetts kunna erhålla även sommarbete i Sverige. Vid ikraftträdandet av nämnda ordning förelåg en väsentlig överbelastning av ifrågavarande svenska betesområden, och en överflyttning framtvingades av ett stort antal lappfamiljer och renar till sydligare belägna lappbyar.

Utredningsmannen har framhållit, att det icke kunde ifrågasättas, att lapparna själva skulle kunna ingripa för ordnande av de svårigheter, som uppkomme vid tillfällen av förut av utredningsmannen angiven karaktär. Lagbestämmelser i ämnet ha därför synts utredningsmannen vara erforderliga. Nu gällande föreskrifter vore i och för sig ganska vittgående och torde kunna betecknas såsom effektiva ur administrativ synpunkt. De reglerade emellertid endast fall, då renantalet bleve större än byns betesmarker kunde bära eller då svårigheter eljest yppades för renskötselns ändamålsenliga bedrivande eller ingripande krävdes mot en försumlig renskötare. Däremot avsåge de ej olägenheter, som på grund av en ojämn fördelning av renarna kunde uppstå lapparna emellan. Härom har utredningsmannen vidare yttrat följande.

Det har påpekats, att regler saknas, vilka möjliggöra begränsning av enskilda lappar tillhörande hjordar med påfallande höga renantal för att bereda plats inom lappbyn för ett större antal renskötande husbönder, eventuellt genom överflyttning dit från andra byar, där utrymmet är för knappt. Under nuvarande förhållanden, då förefintliga betesmarker måste på bästa sätt tillvaratagas för att bereda utkomst åt så många lappar som möjligt, är detta en fråga av ej ringa betydelse. Det har tillika framhållits, att vid den numera allmänt tillämpade s. k. extensiva renskötseln de lappar, som ha små hjordar, lätt påföras en väsentligt större del av bevakningsbördan än som motsvarar deras hjordar i förhållande till storbjordarna i byn. Vid den extensiva renskötseln beta byns alla renar tillsammans eller äro de särskilda hjordarna sammanförda i några få större grupper. Möjlighet gives därigenom ägarerna av storbjordarna att tillsläppa färre antal renvaktare än dem åligger, då

de mindre renägarna ofta ha lägre renantal än vad som enligt byordningarnas bestämmelser motsvara det antal renvaktare de tillhandahålla. Utan att de stora renägarna hålla fullt antal renvaktare, finnes härigenom ändock tillräckligt med vaktare. De mindre renägarna komma på detta sätt att användas även för vården av storhjordarna. Detta lärer väl vara svårt att helt undvika vid användning av ifrågavarande renskötselmetod, men talrika klagomål ha framkommit från de mindre renägarna, att deras arbetskraft på ett otillbörligt sätt exploaterats. En maximering av renantalet kan till förebyggande av dylika orättvisor vara av värde. Tillika må ej förbises, att jättehjordarna lätt kunna giva upphov till en försämrad renskötsel.

Med de jämförelsevis begränsade renantal, som lapparna numera i allmänhet inneha, kunna bestämmelser om reglering av renantalet ur nu angivna synpunkter måhända synas mindre av behovet påkallade. Med avseende härå märkes emellertid, att redan nu förekomma så höga renantal i en och samma husbondes ägo, att de kunna erbjuda betydande olägenheter. Tillika kunna förhållandena snabbt växla. Erfarenheten visar att hjordar lätt springa upp till renantal, som under numera rådande förhållanden måste anses för höga på en lapps hand. Såsom en säkerhetsåtgärd för framtiden kunna bestämmelser i ämnet vara av betydelse och ägnade särskilt att bereda lappar med små renhjordar en viss säkerhetskänsla.

Renarnas fördelning å de renskötande husbönderna inom de olika lappfogdedistriktet framgår av följande på grundval av uppgifter från 1940 års renräkning uppgjorda tablå.

Distrikt	Antal hushåll med följande renantal						Samtliga
	under 200	200—399	400—599	600—799	800—999	1,000 eller över	
1	2	3	4	5	6	7	8
Norrbottens norra fjälldistrikt	128	58	17	8	—	—	211
Norrbottens södra fjälldistrikt	46	33	12	1	—	3	95
Norrbottens skogsdistrikt	118	11	2	1	—	—	132
Västerbottens distrikt	25	16	17	2	1	7	68
Jämtlands distrikt.....	48	11	7	3	—	3	72
Summa	365	129	55	15	1	13	578

Hushållens storlek och reninnehav belyses i följande uppställning.

Hushållens storlek	Antal hushåll med följande renantal						Samtliga
	under 200	200—399	400—599	600—799	800—999	1,000 eller över	
1	2	3	4	5	6	7	8
1— 2 personer	97	18	3	1	—	—	119
3— 4 „	123	36	17	2	1	1	180
5— 6 „	80	39	18	6	—	3	146
7—10 „	61	33	15	4	—	8	121
11 eller flera personer	4	3	2	2	—	1	12
Samtliga	365	129	55	15	1	13	578

I anslutning till tablån och uppställningen har utredningsmannen erinrat, att år 1940, som låge till grund för de lämnade uppgifterna, hade att uppvisa ett jämförelsevis ringa renantal emot vad som i allmänhet ansetts såsom det normala. Genom dåliga betesår och andra olyckor hade renantalet särskilt i Norrbottens län gått katastrofalt tillbaka under mitten av 1930-talet. Först under de senaste åren hade renstammen åter börjat kraftigare stiga. Trots nedgången av renantalet visade det sig, att i några fall förekomme högst betydande hjordar i en familjs ägo.

Enligt vad utredningsmannen framhållit hade såsom skäl mot ingripande för begränsning av lappens renantal anförts, att lappen i medvetande att hjorden finge ökas enbart till viss storlek kunde komma att förlora den sporre till arbetsamhet och skötsamhet, som låge i glädjen att, utan tanke på att något hinder skulle förekomma däremot, se sin renhjord alltmer förkovras och sin rikedom växa med därav följande känsla av säkerhet. Lappen vore emellertid icke i tillräcklig grad inriktad på att söka systematiskt uppbygga sin ekonomi genom att under de goda åren och i tider av högre pris på renprodukter förvandla en större del av hjordarnas avkastning i penningar och placera dessa i bank eller eljest i betryggande, räntebärande värden. En inskränkning av renantalet, om denna hölles inom skäliga gränser, skulle vid tillämpning av en dylik ekonomisk ordning icke behöva bli ett hinder för den skötsamme lappen att komma sig upp utan i stället bidra till att trygga hans ställning. Det bleve en säkrare form för kapitalplacering än hjordarnas uppdrivande i storlek. Väl kunde tänkas, att någon mindre nogräknad renägare gjorde försök att genom bulvanförhållande eller dylikt kringgå en bestämmelse om maximering av reninnehavet. Detta vore en svårighet, som vid maximeringsföreskrifter alltid föreläge. I förevarande fall har det synts utredningsmannen som om tillfredsställande möjlighet till kontroll kunde vinnas genom de ofta förekommande renräkningarna och den kännedom, som lappfogdar, lapptillsynsmän och lappordningsmän hade om de enskilda lapparnas förmögenhetsförhållanden. Utredningsmannen har med hänsyn till det anförda ansett, att en lagstiftning på området borde prövas. Ett särskilt stöd för en reglering föreläge i de önskemål, som från lapparnas egen sida framställts. Vid Arvidsjaurmötet år 1937 hade sålunda förelegat enighet om lämpligheten av att en maximering av renantalet infördes. Redan nu vore principen om skyldighet för de största renägarna att finna sig i reducering av sina hjordar jämlikt bestämmelserna i 39 § renbeteslagen för visst fall erkänd.

Beträffande det närmare innehållet i de bestämmelser om maximering av antalet renar, som skulle få innehavas av renskötande lapp, har utredningsmannen anfört följande.

Vid införandet av maximiantal för renhjord synes en enhetlig regel böra fastställas för såväl fjällapparna som skogslapparna. Att bestämma ett lägre maximalt för de senare torde vara utan praktisk betydelse och i övrigt mindre tillfredsställande. Vad angår renantalen inom de s. k. koncessionsområdena, kunna dessa redan nu regleras i samband med länsstyrelsens tillstånd till

dylik renskötels bedrivande och påkallas sålunda ej beträffande dem särskilda bestämmelser.

Maximiantalet bör icke sättas alltför lågt. Sker detta blir även risken för uppkomsten av bulvanförhållanden större. Tillika bör hänsyn tagas till antalet medlemmar i den familj, som innehar och vårdar renarna. I renbeteslagen användes redan nu i samband med fråga om begränsning av antalet skötesrenar, som må sättas i vård hos lapp, begreppet »hushåll» såsom utgångspunkt vid fastställandet av maximum (jfr 14 och 15 §§ renbeteslagen). Samma uttryck synes kunna användas även när det gäller maximering av lapparnas renantal, så att maximum hänföres till lappens hushåll med de tillägg för särskilda medlemmar däri, som må finnas skäligen. Viktigt är nämligen i sistnämnda avseende, bland annat, att genom reglerna om maximering hinder icke lägges för ungdomen i lappens familj att, såsom redan i gamla tider skett, tidigt börja samla renar till förberedande av ställningen såsom självständiga renskötare. Till hushållet torde räknas icke allenast därvarande barn och tjänare utan även exempelvis barnbarn eller andra anhöriga, vilka stadigvarande bo tillsammans. I antalet för hushållets renar böra ingå även de skötesrenar, som äro i därvarande lappars vård.

Såsom högsta antal för renskötande makar föreslås 800 renar, vari ingå hushållets skötesrenar. I anslutning till renbeteslagens bestämmelser rörande beräkning i andra fall av renantal synas i maximsiffran för lapps reninnehav icke böra ingå årskalvar och fjolårskalvar. Härigenom underlättas även räkningen av renarna i lappens hjord. Antager man att antalet årskalvar, som erhålles i en hjord, utgör 20 procent av de vuxna renarnas totalsiffra och fjolårskalvarna 15 procent därav, skulle fastställandet av ett högsta renantal av 800 fullvuxna djur innebära, att hjorden sammanlagt skulle kunna uppgå till omkring 1,100 renar.

För ogift lapp, som självständigt bedriver renskötsel, d. v. s. ensam husbonde, synes skäligen böra för hushållet beräknas ett maximital av 600 renar, års- och fjolårskalvar häri ej inbegripna. Denna siffra må i och för sig vara ganska hög. Men hänsyn bör tagas bland annat därtill, att en dylik husbonde kan komma att bilda familj.

Utöver sålunda angivna renantal bör för de till hushållet hörande medlemmarna få innehavas högst 100 renar för medlem, som är under 21 år, 150 renar för medlem, som fyllt 21 men icke 25 år, samt 200 renar för medlem, som är 25 år eller däröver, allt oberäknat års- och fjolårskalvar.

Hushållets reninnehav bör räknas såsom en enhet efter nämnda grunder, vare sig alla renarna äro upptagna i husbondens märke eller en eller flera av medlemmarna ha eget märke.

Dödsbo efter en renskötande lapp bör under viss tid, förslagsvis tre år, med avseende å renantalet ha samma rätt som förut tillkommit den avlidnes hushåll. Under denna tid bör boets reninnehav ha avvecklats. Finnas renskötselberättigade delägare i boet, som äro under 21 år, torde dock nämnda tid av tre år böra räknas från det den yngste av dem uppnått 21 års ålder. Dylikt medgivande synes i främsta rummet betingat av den förut påpekade betydelsen av att reninnehavet för barn, som kunna komma att ägna sig åt renskötsel, skyddas.

Emellertid kunna särskilda omständigheter tänkas, då en maximering av renantalet på sätt förut föreslagits skulle vara ett obehövt band på renskötseln i viss lappby. Ett sådant fall är, då det antal renar, som enligt maximeringsreglerna må finnas i byn, mera betydligt understiger det antal, som kan födas å byns renbetesmarker. Länsstyrelsen torde under dylika förhållanden och därest veterligen lappar i andra byar icke behöva vidgade mar-

ker för sina renar böra äga att medgiva byns egna lappar rätt att ha högre renantal än reglerna medgiva. Dylik rätt bör givas allenast för viss tid. Tillika bör tillses att en rättvis fördelning sker av det renantal byns marker ytterligare kunna tåla. Såsom ett annat undantag från huvudreglerna bör gälla att, där genom bodelning, arv, testamente eller gåva renar tillfallit lapp och dessa renar jämte dem han förut innehar skulle överstiga det medgivna maximum, han under en tid av tre år må behålla det överskjutande antalet. En dylik rätt torde vara nödvändig för att bereda lappen tillfälle att reglera hushållets reninnehav.

Reglerna om maximering av renantalet skulle givetvis innebära, att lappen ej må uppdelas sina renar på flera hushåll och därigenom möjliggöra innehav av större renantal än lagen medgiver. I hans hushåll böra fördenskull anses ingå samtliga honom tillhöriga renar samt skötesrenar ävensom hushållsmedlemmarnas renar. I renantalen inräknas däremot icke renar, som av lappen eller hushållsmedlemmarna må innehavas i oskiftat dödsbo. Dylikt dödsbo bör även i förevarande hänseende utgöra en självständig enhet.

I fråga om den påföljd, som bör inträda i händelse bestämmelserna om högsta reninnehav överträdas, har utredningsmannen yttrat.

I anslutning till vad som enligt 18 § renbeteslagen gäller beträffande olagligen hållna skötesrenar bör jämväl vid överträdelse av nu föreslagna bestämmelser om maximiantal överskjutande antal renar avhändas ägaren. De böra för dennes räkning försäljas, därvid de medel, som återstå sedan kostnaderna guldits, överlämnas till honom. Enär det bör åligga den, som ansvarar för renskötseln, att i varje fall vaka över att hushållets renantal icke överstiger det tillåtna, torde härutöver straffansvar böra drabba den, som i sådant hänseende visar sig försumlig. Den ekonomiska vinst, som kan bli förenad med ett överskridande av det fastställda högsta renantalet, kan uppgå till jämförelsevis betydliga summor. Det bötesbelopp, som må föreskrivas för överträdelse av reglerna om maximering, torde därför böra sättas någorlunda högt, så att utsikten till vinst icke är alltför stor i förhållande till risken. Renbeteslagens högsta straffskala synes med hänsyn härtill böra komma till användning.

Beträffande de föreslagna bestämmelsernas inplacering i renbeteslagen har utredningsmannen framhållit följande.

Det har ifrågasatts att de bestämmelser i ämnet, som kunde komma att utfärdas, skulle intagas under en ny paragraf i den avdelning i renbeteslagen, som avhandlar frågor »om minskning av renantalet inom lappby». Det spörsmål det här gäller avser emellertid mindre att medverka till en dylik minskning utan är av mera allmänt grundläggande karaktär beträffande lappens rätt att driva renskötsel och den hänsyn han därvid bör vara skyldig att visa andra lappar för att bereda dem möjlighet att idka dylik näring. Föreskrifterna torde därför mera höra hemma i den i lagen intagna avdelningen upptagande »allmänna bestämmelser». Den nya paragrafen synes kunna sättas sist i avdelningen och givas beteckningen 6 a §.

Införandet av maximibestämmelser för det renantal, som skulle få finnas i renskötande lapps hushåll påkallade enligt vad utredningsmannen framhållit viss ändring även i bestämmelserna om skötesrenar. Härom innehåller betänkandet följande.

Man har att utgå från, att samtliga de lappar, vilka enligt 14 § renbeteslagen medgivits rätt att äga skötesrenar, äro sådana som icke själva driva renskötsel utan upphört därmed eller i övrigt äro bofasta. Renar tillhörande lappar, vilka äro medlemmar i renskötande lapps hushåll, äro i lagens mening ej att anse såsom av husbonden innehavda skötesrenar. För de lappar, vilka ej längre tillhöra lappby, är rätten att ha skötesrenar redan begränsad till vissa angivna tal. Någon ändring av reglerna härutinnan är ej påkallad. De lappar däremot, vilka väl själva ej bedriva renskötsel men alltjämt tillhöra lappby, äga för närvarande att inneha obegränsat antal renar i vård hos renskötande lapp, vilken dock så framt ej länsstyrelsen annorlunda medgiver, skall tillhöra samma lappby som renägaren. Föreskrives en begränsning av de renskötande lapparnas renantal, måste en sådan införas även för nyssnämnda lappar. Dessa lappar och de renskötande lapparna äro för närvarande likställda därutinnan, att de äga inneha ett obegränsat renantal. Anledning synes knappast förefinnas att, även i händelse av en maximering av renantalen, frångå principen för denna jämställdhet. I praktiken torde någon olägenhet härav icke vara att befara. Deltager icke lappen i renskötseln, kan han ej själv övervaka sina renar; och det lärer då vara att förutse, att han snart väsentligt reducerar det eventuellt betydande renantal han må inneha. Däremot kan för en lapp, som kanske helt hastigt måste lämna renskötseln, vara av betydelse att för en kortare tid kunna uppdraga åt annan lapp i byn att omhändertaga hans renar i avbidan på deras avhändande. I anslutning härtill bör ändring vidtagas i 14 § 1 mom.

Utredningsmannen har föreslagit att till de av honom förordade bestämmelserna angående maximeringen av reninnehavet skulle fogas *ö v e r g å n g s b e s t ä m m e l s e r* av innehåll, att, därest lapp vid de nya bestämmelsernas ikraftträdande ägde eller innehade mera renar än som enligt dessa bestämmelser vore medgivet, han skulle få viss tid på sig, förslagsvis tre år, att minska sitt renantal så att det stode i överensstämmelse med lagens föreskrifter. Dödsbo efter renskötande lapp, som avlidit före bestämmelsernas ikraftträdande borde inom tre år efter ikraftträdandet eller, där renskötselberättigade dödsbodelägare funnes som vore under 21 år, efter det den yngsta av dem uppnått 21 års ålder ha avhänt sig renarna.

Rätten att inneha skötesrenar.

Beträffande tidigare framlagda förslag rörande den icke-lapska befolkningens rätt att inneha skötesrenar har redogörelse lämnats i utredningsmannens betänkande å sid. 127—130, till vilken redogörelse jag torde få hänvisa.

Enligt 1940 års renräkning uppgick antalet renar med kända ägare till 163,112 i hela riket. Av dessa tillhörde 128,726 eller 79 procent renskötande lappar, under det att 34,386 eller 21 procent utgjordes av skötesrenar, fördelade med 22,320 å Norrbottens län, 10,172 å Västerbottens län och 1,894 å Jämtlands län. Som förut berörts må endast inom Norrbottens län den jordbruksidkande befolkningen av annan än lapsk härkomst tills vidare inneha skötesrenar. Vid 1940 års renräkning voro skötesrenarna inom Norrbottens län fördelade på lappar, å ena, samt icke-lappar, å andra sidan, på följande sätt.

Inom fjällappbyarna		Inom skogslappbyarna		Inom koncessions- områdena		Summa
lappar	icke-lappar	lappar	icke-lappar	lappar	icke-lappar	
6,201	1,648	1,952	3,599	643	8,277	22,320

Vid ett inför utredningsmannen i december 1940 hållet *möte i Arvidsjaur med representanter för lappbyarna* berördes bland annat frågan om de bofastas rätt att inneha skötesrenar. En av representanterna för skogslappbyarna yrkade därvid, att statsmakterna skulle taga under övervägande, huruvida icke de bofasta — varmed avsågs den jordbrukande befolkningen av annan än lapsk härkomst — borde helt frångävas rätten att ha renar i vård hos lapparna. Såsom skäl härför anfördes, att många av de jordbrukare, som uppgivits såsom ägare till skötesrenar, i verkligheten icke vore detta, utan renarna ägdes av tjänstemän, handlande m. fl. Förbudet för andra än sådana, som ägde eller brukade jordbruksfastighet, att ha skötesrenar kringginges genom jordbrukare, som ställde sig såsom bulvaner. I strid mot gällande bestämmelser hade även en och samma bofasta renägare ofta flera renmärken. Dessa innehades till formen av jordbrukare, och renarnas rätta ägare vore därför praktiskt taget oåtkomliga. För lapparnas hela existens kunde det medföra verkliga nackdelar att vårda andras renar. Sköteslegan vore sålunda alldeles för låg. Det hade mången gång gått så långt, att renskötaren kommit i fullständigt beroende ställning till renägaren.

Utredningsmannen har för egen del inledningsvis anført följande.

Mot gällande bestämmelser angående rätten att lämna renar i vård hos renskötande lapp ha vissa erinringar framkommit gentemot de medgivanden, som i sådant hänseende givits den jordbrukande befolkningen av annan än lapsk härkomst. Dessa erinringar torde överhuvud ej beröra förhållandena inom koncessionsområdena.

Frågan lär helt avse rätten för den icke-lapska befolkningen att ha renar hos lapparna inom fjäll- och skogslappbyarna inom Norrbottens lappmarker. För att erhålla närmare kännedom om behovet av en ändring av bestämmelserna har förfrågan i ämnet förmedlats till åtskilliga kommunala förtroendemän samt tjänstemän och andra med förhållandena i lapptrakterna förtrogna personer. Av de 42 personer, som inkommit med svar, har det övervägande antalet uttalat, att det numera icke torde förekomma — i varje fall icke i någon nämnvärd utsträckning — att samma hushåll ägde flera renmärken och därigenom kunde inneha mer än det i lagen angivna högsta renantalet eller att bestämmelserna på annat sätt kringginges. Jordbrukarnas intresse av att ha skötesrenar hade på de flesta orter minskat, och antalet renägare hade undan för undan gått tillbaka. Av de tillfrågade hade 38 hållit före, att någon inskränkning av de bofastas rätt att ha skötesrenar för närvarande icke vore påkallad. Endast 4 hade den uppfattningen, att rätten borde helt upphävas eller begränsas till att avse ett mindre antal renar än vad nu vore fallet.

Utredningsmannen har — under hänvisning till det anförda och vad han i förevarande hänseende inhämtat — förklarat, att han icke funnit förhål-

landena sådana att ett upphävande eller ytterligare inskränkande av den icke-lapska jordbrukande befolkningens rätt att ha skötesrenar vore påkallat. Skulle överhuvud de icke-lapska jordbrukarnas rätt att inneha skötesrenar för dem vara av något praktiskt värde, torde den enligt utredningsmannens uppfattning näppeligen kunna kringskäras mera än som redan skett. Att för närvarande helt borttaga denna rätt syntes å andra sidan vara mindre välbetänkt. Ännu torde möjligheten för de bofasta att själva kunna ha någon fördel av den renskötsel, som bedreves på deras marker, vara ägnad att göra dem mera välvilligt inställda mot lapparna och deras näring. För lapparna kunde de av dem omhänderhavda skötesrenarna, särskilt när de först började sitt arbete såsom självständiga husbönder och ofta icke själva ägde större antal renar, medföra ett gott ekonomiskt stöd.

Beträffande kontrollen över efterlevnaden av bestämmelserna om skötesrenar har utredningsmannen yttrat följande.

Nuvarande kontroll över bestämmelsernas efterlevnad är mångsidig. Vid de ofta förekommande renräkningarna inhämtas noggranna uppgifter rörande antalet renar och dessas fördelning på olika ägare. Härvid antecknas skötesrenarnas antal, under vilkas vård dessa renar stå samt vem de tillhöra. I de renlängder, som årligen skola för lappby upprättas vid sammanträde inför lappfogden eller landsfiskalen, upptages envar, som i byn har renar i vård hos därvarande lapp, samt det antal renar han äger. Längden skall bestyrkas av ordningsmannen och två vid sammanträdet närvarande lappar.

I anslutning till erläggande på föreskrivet sätt till lappen av sköteslega för det löpande kalenderåret skall renägaren vidare hos lappfogden anmäla antalet skötesrenar ävensom renskötarens namn, och skall därvid för varje ren erläggas en särskild avgift att användas till vissa ändamål i renskötselns intresse. Enligt vad som upplysts plägar emellertid de uppgifter, som lämnas för de årliga renlängderna, läggas till grund jämväl för ifrågavarande anmälan. Enligt lagen om renmärken må, liksom annan renägare, ägaren av skötesrenar icke ha mera än ett renmärke. Detta skall i vederbörlig ordning vara registrerat.

En omfattande kontroll och motkontroll över de lapska vårdarna och de bofasta renägarna finnes sålunda anordnad. Denna kontroll stärkes ytterligare därav, att lappfogden och tillsynsmännen ävensom ordningsmännen i lappbyarna torde äga god kännedom om de särskilda lapparnas reninnehav samt överblick i övrigt över hithörande förhållanden. Förekomsten av olagliga skötesrenar har ibland konstaterats med åtföljande förelägganden om dessa renars försäljande genom myndigheternas försorg.

Utöver nu angivna kontroll har utredningsmannen erinrat om straffpåföljden jämlikt 59 § 3. g) renbeteslagen för den, som har renar i vård hos renskötande lapp i annat fall eller till större antal än lagen medgäve eller som vid begagnandet av rättighet att ha renar i lapps vård åsidosatte något av vad som föreskrivits i avseende å rättighetens utövande. Mot straffbestämmelsen kunde emellertid den anmärkningen framställas, att ett maximistraff av 100 kronors böter vore alltför lågt. Härom har utredningsmannen vidare yttrat följande.

Den inkomst den bofaste kan bereda sig genom att hålla större antal renar än lagen medgiver kan vara av den betydighet, att ett belopp av

100 kronor utgör endast en jämförelsevis liten del därav. Risken kan fördenskill synas liten i jämförelse med den förmån, som står att vinna. En skärpning av straffet torde därför vara önskvärd. Straff bör sättas enligt den i lagen förekommande strängaste straffskalan. I samband med de föreslagna nya bestämmelserna om maximering av lapparnas reninnehav har ifrågasatts, attrenskötande lapp, som i sin vård innehar flera renar än som i varje särskilt fall medgives, skulle kunna straffas enligt sistnämnda straffskala. De i viss mån likartade förhållandena torde lämpligen i båda fallen böra medföra samma möjlighet till straffmätning. Visserligen avse de nuvarande bestämmelserna om straff för överträdelse av reglerna om skötesrenar icke blott den jordbrukande icke-lapska befolkningen, varom i nu förevarande sammanhang är fråga, utan även bofasta lappar, som ha renar i vård hos renskötande lapp och bryta mot de härom gällande stadgandena. Även beträffande dylika lappars innehav av skötesrenar torde emellertid kunna såsom skäl för skärpning av straffet åberopas i stort sett detsamma som förut anförts, när det gäller bofasta icke-lappars skötesrenar. Även här synes en skärpning av straffet böra ske.

Vice ordningsman i lappby.

Norrbottensutredningen föreslog i sitt betänkande, att jämte ordningsmannen skulle för fjällappbyarna i Norrbottens län kunna utses en biträdande befattningshavare. Enligt utredningen skulle lappby, i anslutning till vad för närvarande förekomme, under vår, sommar och höst kunna, där så påkallades, uppdelas i flera särskilda betesområden. Då ordningsmannen komme att själv tillhöra ett dylikt område, ifrågasattes, att en befattningshavare, benämnd förman, skulle tillsättas för fullgörande av ordningsmannens tjänst inom betesområde, där denne ej vore hemmahörande. Då ordningsmannen allt fortfarande hade att fullgöra de uppdrag, som enligt lag och instruktion ålåg honom, skulle förmannen närmast bliva att anse såsom en andra ordningsman med begränsat tjänstgöringsområde och tjänsteåliggande. Förmannen borde utses av lapparna inom det betesområde, där han hade sin verksamhet förlagd.

Det år 1937 hållna lappmötet i *Arvidsjaur*, som motsatte sig Norrbottensutredningens förslag att vissa lappbyar skulle indelas i särskilda betesområden (betesland), där varje grupp av lappar ovillkorligen under angiven tid hade att vårda sina renar, ansåg det vara fullkomligt obehövt att några särskilda förmän utsågs å de svenska betesområdena.

Vid möte i *Arvidsjaur* år 1943 med representanter för lappbyarna underställdes mötet förslaget om utseende av förmän samt av utredningsmannen upprättat förslag att i stället för förmän förordna vice ordningsmän i de lappbyar, som kunde ha behov av biträde åt ordningsmannen. De av de närvarande ombuden, som uttalade sig i ämnet, tillstyrkte bifall till sistnämnda förslag. Ett av ombuden framhöll, att inom den lappby han tillhörde säkerligen skulle komma att erfordras två vice ordningsmän.

Utredningsmannen har för egen del rörande förevarande fråga anfört följande.

Ordningsmannatjänsternas betydelse torde ha väsentligt ökat sedan den tid, då de först tillkommo. Under de mindre utvecklade förhållanden, som då rådde, voro ordningsmännens uppgifter icke av samma omfattning och beständighet som i våra dagar. Bland annat må erinras, hurusom den utvidgade jordbruksbebyggelsen kräver större uppmärksamhet från lapparnas sida och ordningsmannen är den, som i första hand har att vaka häröver. Ordningsmannens biträde behöves vidare vid alla de anordningar till renskötselns stöd, vartill bidrag numera utgår av statsmedel. Likaså föranleder den extensiva renskötseln mera arbete för ordningsmannen än då varje lappfamilj vårdade sina renar i en för sig avskild hjord. Numera blir ordningsmannen på helt annat sätt ledare för byns renskötsel och uppbär ansvaret för denna, vare sig fråga är om renarnas bevakning, flyttningarnas utförande och renskiljningar eller andra för byn gemensamma arbeten.

Med hänsyn till det ökade arbetet synes påkallat ej mindre att särskilt biträde ställes vid sidan av ordningsmannen än även att denne erhåller något högre ersättning än som utgår för närvarande.

Beträffande frågan om biträde åt ordningsmannen har utredningsmannen yttrat:

Det kan väl vara lämpligt att, där större lappby är uppdelad i särskilda betesområden (betesland), även lapparna i sådant betesland som ordningsmannen ej tillhör erhåller en ledare, vilken kan vaka över ordningen inom renskötseln och vid behov vara lapparna behjälplig i deras angelägenheter. En dylik ledare skulle emellertid erhålla endast en begränsad uppgift avseende allenast visst arbete inom det särskilda beteslandet. Enligt vad som upplysts har något större behov av en offentlig utsedd ledare av ifrågasvarande slag knappast gjort sig gällande. I praktiken lär denna fråga ofta ha ordnats av lapparna själva, i det efter överenskommelse med ordningsmannen uppdragits åt en av husbönderna inom renbeteslandet att ha inseeende över renskötseln därstädes. Beträffande det föreslagna namnet »förmän» på dylika biträdande lappar kan erinras, att detta namn synes mindre lämpligt, då enligt renbeteskonventionen med Norge lapparna ha att utse en »förmän» och en »andre förman» för varje distrikt därstädes dit de inflytta. En förväxling med dessa förmän skulle lätt kunna uppstå.

Det har synts utredningsmannen vara av större betydelse, att en eller möjligen flera lappar skulle kunna utses att vid behov inträda i ordningsmannens ställe i alla dennes befogenheter. Så kan tarvas när ordningsmannen av sjukdom, bortvaro eller annat förfall är hindrad att sköta sin tjänst. Även därest, såsom i de större byarna torde kunna inträffa, arbetet för ordningsmannen hopar sig så, att han ensam ej medhinner detsamma, kan vara önskvärt att han erhåller biträde av en person med samma befogenhet som han själv. Givet är att, där uppdelning i olika betesland förekommer, även kan vara lämpligt, att en vikarie av ifrågasvarande slag för ordningsmannen finnes inom betesland, som ordningsmannen ej tillhör. Men huvudsaken synes vara, att tillgång finnes till en vikarie, som äger befogenhet att utföra det ordningsmannen åliggande arbetet.

Dylika vice ordningsmän torde behöva förekomma allenast i de större lappbyarna. Enär det ej må vara uteslutet, att förhållandena i viss lappby kan påkalla behovet av mera än en dylik befattningshavare, synes möjlighet därtill böra stå öppen.

Erinras må att i varje distrikt i Norge, dit svenska lappar med stöd av renbeteskonventionen med nämnda land äga inflytta sommartid, skola finnas en förman och en andre förman. Ettvart av de norska distrikten motsvarar vad

angår såväl lapparnas och renarnas antal som areal endast en mindre del av en större svensk lappbys område.

Rörande vice ordningsmans tillsättande och avgång torde böra gälla samma ordning som beträffande ordningsman. Sålunda bör även vice ordningsman utses av husbönderna i hela lappbyn.

På länsstyrelsen bör ankomma att avgöra, om behov av vice ordningsman må föreligga liksom huruvida mera än en sådan är erforderlig.

Till en början synes förordnande av vice ordningsman böra betraktas såsom ett försök; och torde tillsättandet av vice ordningsman jämväl med hänsyn till därav föranledda kostnader böra ifrågakomma endast när så påkallas av särskilda i lappbyn rådande förhållanden såsom byns omfattning, antalet lappar och renar m. m.

Utredningsmannen har tillika föreslagit, att det nu utgående högsta årsarvodet till ordningsman skulle höjas från 350 till 500 kronor samt att till vice ordningsman skulle utgå ett årsarvode om högst 250 kronor.

Lagen den 7 januari 1926 innehållande bestämmelser i anledning av konventionen den 9 maj 1925 mellan Sverige och Finland angående renar i gränsområdena.

Som förut nämnts har utredningsmannen i sitt betänkande föreslagit utom annat, att jämtländska renbetesfjällens skogsfond, jämtländska lappväsendets fond samt Västerbottens och Norrbottens lappfonder skulle sammanföras till en gemensam fond, benämnd statens lappfond.

Skulle en dylik fond komma till stånd, påkallades enligt vad utredningsmannen framhållit en ändring av 8 § lagen den 7 januari 1926 innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 9 maj 1925 mellan Sverige och Finland angående renar i gränsområdena. Föreskriften att där avsedda betesavgift samt förbrutet belopp skulle tillfalla Norrbottens lappfond borde i enlighet med vad utredningsmannen föreslagit utbytas mot en bestämmelse som, i anslutning till vad som gällde liknande medel, som ifrågakomme enligt renbeteskonventionen med Norge, helt allmänt angåve, att dylik avgift och förbrutet belopp skulle tillfalla statskassan och enligt bestämmelser, som meddelades av Konungen, användas till åtgärder, som ägde samband med renskötseln.

Enligt beslut av 1943 års riksdag (prop. nr 110; r. skr. nr 249) har i huvudsaklig anslutning till utredningsmannens förslag från och med den 1 juli 1943 de förut omnämnda fonderna sammanslagits till en gemensam fond, benämnd statens lappfond.

Yttrandena.

I de avgivna yttrandena har förslaget om maximering av lapparnas reninnehav i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Endast *nomadskolinspektören* har avstyrkt förslaget och såsom skäl härför framhållit att, om detsamma bleve genomfört, lappungdomen kunde bli

avskräckt från att ägna sig åt renskötseln. Därjämte ha lappfogdarna i Norrbottens fjälldistrikt och länsstyrelsen i länet framfört vissa erinringar mot förslagets utformning.

Lappfogdarna i Norrbottens fjälldistrikt ha framhållit, att behovet av en maximering av reninnehavet framträdde särskilt starkt under senare hälften av 1920-talet och förra hälften av 1930-talet. Länets renstam hade under denna tidsperiod varit långt större än vad betesmarkerna kunde bära, varigenom markerna utsatts för varaktig förstörelse. Därtill hade kommit att den arbetskraft, som kunnat insättas i renskötseln, visat sig alldeles otillräcklig för att fylla det genom renstammens ansvällning uppkomna ökade behovet av renvaktare. Allt detta hade givit upphov till allvarliga missförhållanden i renskötseln, vilka myndigheterna sökt avhjälpa bland annat genom att ålägga ägare till större renhjordar att genom nedslaktning nedbringa sitt renantal till lämplig storlek. En sådan procedur hade emellertid visat sig vara förenad med betydande svårigheter, särskilt när det gällt att avväga den omfattning i vilken de olika hushållen skulle drabbas av åtgärden. Det hade därför visat sig önskvärt, att myndigheterna i första hand skulle kunna reglera den enskilde lappens reninnehav efter sådana allmän-giltiga normer, att någon avvägning icke behövde komma i fråga rörande minskningens fördelning mellan olika av åtgärden drabbade hushåll. Detta skulle kunna ske, därest bestämmelser funnes om maximering av det renantal, varje enskild lapp eller lapphushåll finge inneha. Förefintligheten av sådana bestämmelser skulle för övrigt vara ägnad att förhindra uppkomsten av en icke önskvärd ansvällning av renhjordarna, och ingripanden i reglerande syfte skulle kunna vidtagas på ett tidigare stadium än vad som medgäves med stöd av nu gällande bestämmelser. Man borde icke heller förbise den nytta, bestämmelser om maximering skulle medföra genom att lappen manades att tillämpa en mera rationell ekonomisk ordning i sin näring än vad eljest mången gång bleve fallet.

Lappfogdarna ha vidare framhållit, att den av utredningsmannen föreslagna graderingen av reninnehavet efter hushållens olika storleksordning givetvis vore fullt berättigad, men att utmätningen av de högsta tillåtna talen syntes vara så frikostig, att bestämmelserna i det närmaste komme att förlora all praktisk betydelse. Genom att års- och fjolårskalvar icke skulle inbegripas i de angivna maximitalen komme man upp till renhjordar av sådan storleksordning, som blott sällan förekomme i verkligheten, men som — när de någon gång funnes — tämligen säkert verkade upplösande på ordningen i renskötseln. En lappfamilj kunde mången gång vara sammansatt exempelvis på följande sätt, nämligen man, hustru och fyra andra till hushållet hörande medlemmar över 25 år. En sådan familj finge enligt de föreslagna bestämmelserna inneha ungefär 2,300 renar, års- och fjolårskalvarna inräknade. En så stor familjehjord skulle dock sällan kunna skötas med den omsorg, som god renskötsel fordrade. Med hänsyn till vad sålunda anförts ifrågasatte lappfogdarna, om icke de föreslagna bestäm-

melserna borde jämkas i snävare riktning, åtminstone så att förbehållet om års- och fjolårskalvarna bortfölle.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har anfört, att bestämmelserna borde stramas åt högst väsentligt, eljest kunde med lagens sanktion uppkomma renhjordar av sådan storlek och ohanterlighet, som man just i renvårdens intresse velat förhindra. Ett hushåll med föräldrar och sex minderåriga barn skulle exempelvis enligt utredningsmannens förslag vara berättigat att inneha omkring 2,000 renar. Maximeringsbestämmelserna vore så rikligt tillmätta att det praktiska syftet kunde bliva helt förfelat. Förslaget att fjolårskalvarna icke skulle medräknas i maximitalen borde därför utgå. Länsstyrelsen vore med hänsyn till tidsutvecklingen — bland annat den synnerliga stegringen i renpriserna — mest benägen att sätta maximisiffran för renar som lapp finge äga eller ha i sin vård till 1,000, vilket vore den siffra som det år 1918 hållna lappmötet i Östersund uttalat sig för.

Lappfogden i Västerbottens län, i vilkens yttrande *länsstyrelsen i länet* instämt, har visserligen förklarat sig anse, att den föreslagna begränsningen icke komme att få någon större praktisk betydelse och att den kunde tänkas leda till uppkomsten av osunda bulvanförhållanden. Då förslaget förefölle att omfattas av en rätt stor majoritet bland lapparna, borde dessa betänkligheter emellertid enligt lappfogdens uppfattning icke få hindra maximeringsbestämmelsernas genomförande.

Av de vid 1942 års lappmöte närvarande ombud för lappbyarna har utredningsmannens förslag avstyrkts av vissa ombud, medan övriga eller det övervägande antalet ombud tillstyrkt detsamma.

Utredningsmannens förslag i fråga om skärpning av straffpåföljden för den som har renar i vård hos renskötande lapp i annat fall eller till större antal än renbeteslagen medger har lämnats utan erinran i yttrandena.

Ej heller beträffande förslaget om inrättande av befattning som vice ordningsman i lappby har någon invändning framställts i yttrandena.

Vad angår förslaget rörande statens lappfond har *statskontoret* ifrågasatt, huruvida icke renbeteslagen borde ändras på sådant sätt att av lagen framginge, att de medel, som skulle användas till förmån för lapparna, komme att tillföras statens lappfond.

Som förut framhållits innehåller renbeteslagen icke någon annan inskränkning i fråga om antalet renar, som renskötande fjälllapp och skogslapp äga inneha, än vissa stadganden om minskning under särskilda förhållanden av renantalet inom lappby. Dessa bestämmelser ha emellertid endast till syfte att åstadkomma en reduktion av renantalet med hänsyn till betesmarkerna eller på grund av att skada eller andra olägenheter annorledes yppas för renskötselns ändamålsenliga drivande inom lappbyn. Fråga om införande av bestämmelse om maximering av det renantal, som renskötande lapp må äga

*Före-
draganden.*

eller inneha, har vid flera tillfällen varit under övertvägande. Utredningsmannen har nu framlagt förslag i sådant avseende.

Av den föregående redogörelsen framgår, att antalet renar är ojämnt fördelat på de olika renägarna. Även om möjligheten för den enskilde lappen att låta sin renhjord utökas utan hinder av någon i lag angiven gräns kan utgöra en sporre för honom till ökad företagsamhet, måste å andra sidan framhållas, att förekomsten av stora reninnehav på ett fåtal händer kan bli till verklig olägenhet för ägarna av mindre renhjordar och verka försämrande på renskötseln inom orten. De stora renhjordarna, vilka icke för ägarens existens behöva skattas lika hårt som de mindre, växa till följd därav hastigare. Härigenom uppstå svårigheter för ägarna till de mindre hjordarna att bedriva sin näring. Tillåtas så de enskilda reninnehaven få obegränsat tillväxa, blir därav lätt följden, att antalet renäggande husbönder nedgår. Från det allmännas intresse sett framträder en sådan utveckling såsom mindre lycklig. Som utredningsmannen erinrat medför den numera allmänt tillämpade s. k. extensiva renskötseln, att de lappar som ha små renhjordar lätt påföres en väsentligt större del av bevakningsbördan än som motsvarar deras hjordar i förhållande till storhjordarna i byn. Då många renskötande lappar ofta inneha ett lägre renantal än vad som enligt byordningarnas bestämmelser motsvarar det antal renvaktare de tillhandahålla, blir det nämligen möjligt för ägarna av storhjordarna att tillsläppa färre antal renvaktare än som åligger dem.

Vid den senaste renräkningen, år 1940, funnos visserligen endast några få verkligt stora renhjordar, varför de angivna olägenheterna för närvarande torde ha endast begränsad omfattning. Men antalet renar var vid denna tidpunkt överhuvud taget relativt lågt och som utredningsmannen framhållit kan ett par goda renår medföra betydande och snabba förändringar härutinnan.

Det förut anförda talar enligt min uppfattning för att i renbeteslagen bör, på sätt utredningsmannen föreslagit och flertalet av de hörda myndigheterna tillstyrkt, införas bestämmelser om maximering av lapps reninnehav. Sådana föreskrifter torde i väsentligt hänseende kunna förhindra uppkomsten av de olägenheter som förut framhållits. Jag anser mig alltså böra tillstyrka, att regler av nu ifrågavarande innebörd intagas i renbeteslagen. I fråga om det närmare innehållet vill jag i likhet med utredningsmannen förorda, att den i lagen angivna maximigränsen för reninnehavet, för att icke mer än som är absolut nödvändigt hindra lappen vid utövandet av hans näring, sättes ganska högt. Likaledes biträder jag den av utredningsmannen föreslagna möjligheten för länsstyrelse att i särskilda fall kunna medgiva tillstånd till större reninnehav än det enligt lagen medgivna. Sådant tillstånd bör emellertid meddelas endast för viss tid och under förutsättning att det med hänsyn till särskilda förhållanden prövas kunna ske utan olägenhet. Även om, som länsstyrelsen i Norrbottens län framhållit, den av utredningsmannen föreslagna maximigränsen kan anses hög, torde försiktigheten bjuda att åtminstone tills vidare icke införa en längre gående begränsning i reninne-

havet än utredningsmannen ansett sig böra tillstyrka. I det i lagen angivna renantalet synas därför icke böra inbegripas vare sig års- eller fjolårskalvar. Jämväl vad utredningsmannen i övrigt föreslagit om högsta reninnehav för renskötande lapp kan jag godtaga. Det antal renar utom års- och fjolårskalvar, en renskötande lapp högst bör få äga eller inneha, torde alltså böra bestämmas till 600. Härutöver synes emellertid lapp böra få äga eller inneha ytterligare ett antal renar för varje annan medlem i sitt hushåll. Sålunda bör han för sin make och medlem som uppnått 25 års ålder få inneha högst 200 renar, för medlem som fyllt 21 men icke 25 år högst 150 renar samt för medlem som är under 21 år högst 100 renar.

I sådana fall, då reninnehavet kommer att överskrida angivet maximalt till följd av att renar tillfallit renskötande lapp eller medlem av hans hushåll vid bodelning eller genom arv, testamente eller gåva, bör lappen under en tid av tre år få behålla även det överskjutande antalet renar. Dödsbo efter renskötande lapp synes likaledes under en tid av tre år böra ha rätt att äga eller inneha det antal renar, som tillkommit den avlidne lappen. Däremot torde dödsboet ej böra få behålla de skötesrenar, som den avlidne må ha haft i sin vård. Om dödsbodelägare, som äger rätt till renskötsel, är under 21 år, synes nämnda tid av tre år böra räknas från det han eller, om flera sådana dödsbodelägare finnas, den yngste av dem uppnått 21 års ålder.

Beträffande ifrågavarande bestämmelsers inplacering i renbeteslagen är jag ense med utredningsmannen därom att dessa med hänsyn till sin principiella innebörd icke lämpligen böra intagas i den avdelning, som avhandlar frågor om minskning av renantalet inom lappby. Då föreskrifterna innefatta en inskränkning i privilegiet att driva renskötsel, synas de böra hänföras till lagens allmänna bestämmelser. Enligt min uppfattning böra de intagas som ett nytt moment i 1 §.

De av utredningsmannen föreslagna påföljderna vid överträdelse av ifrågakomna stadganden om högsta tillåtna reninnehav anser jag mig böra godtaga. Sådan överträdelse bör sålunda straffas enligt den i renbeteslagen intagna strängaste straffskalan, 59 § 1 mom. I samband härmed bör i nämnda lagrum verkställas även den redaktionella jämkningen att i lagrummet direkt utsäges, att straffet skall utgöra dagsböter. I enlighet med vad som enligt 18 § renbeteslagen gäller beträffande olagligen hållna skötesrenar bör vidare överträdelse av nu ifrågavarande bestämmelse medföra, att förordnande kan meddelas om att de renar, som olagligen hållas, skola levande eller slaktade försäljas för renägarrens räkning, därvid kostnaden för renarnas omhändertagande och försäljning gäldas av köpeskillingen. Då avyttringen av det överskjutande renantalet om möjligt bör ske å tidpunkt som är tjänlig för slakt, synes förordnandet därom icke böra meddelas av domstol i samband med utdömande av straff. En smidigare tillämpning lär vinnas, om förordnande, i överensstämmelse med vad redan nu jämlikt renbeteslagen gäller för likartade fall, i stället meddelas av länsstyrelsen. Jag förordar alltså en sådan ordning.

Vad jag nu föreslagit om införande av bestämmelser rörande maximering

av renskötande lapps reninnehav bör föranleda ändring jämväl av bestämmelsen i 14 § 1 mom. renbeteslagen om rätt för lapp, som tillhör lappby, att äga ett obegränsat antal skötesrenar. Den begränsning i renantalet, som enligt vad jag förut tillstyrkt bör gälla för renskötande lapp, torde även böra avse lappar som icke själva idka renskötsel. Beträffande rätten för lapp som icke tillhör lappby och den som ej är lapp att i vissa fall ha skötesrenar i vård hos renskötande lapp har något ändrat stadgande icke ifrågasatts vare sig av utredningsmannen eller av de hörda myndigheterna. Ej heller jag finner mig böra tillstyrka någon ändring i renbeteslagen i sist berörda hänseende.

Jämlikt utredningsmannens förslag bör i samband med införande av särskilda bestämmelser om maximiantal för lapps reninnehav den ändringen genomföras i 59 § renbeteslagen, att straffpåföljden för den som har renar i vård hos renskötande lapp i annat fall eller till större antal än denna lag medgiver eller som vid begagnande av rättigheten att ha renar i lapps vård åsidosätter något av vad som föreskrivits i avseende å rättighetens utövande sättes till dagsböter i stället för böter från och med 5 till och med 100 kronor.

De nu föreslagna ändrade bestämmelserna i renbeteslagen torde böra träda i kraft den 1 juli 1944. I enlighet med vad utredningsmannen föreslagit bör såsom övergångsbestämmelse gälla, att lapp, som vid bestämmelsernas ikraftträdande äger eller innehar större antal renar än som enligt bestämmelserna är medgivet, skall inom tre år minska renantalet till det medgivna högsta antalet. I fråga om dödsbo torde böra gälla, att boet skall avhända sig sitt reninnehav inom tre år från det lagen trätt i kraft. Är dödsbodelägare, som äger rätt till renskötsel, under 21 år, synes dock nämnda tid böra räknas från det han eller, om flera sådana dödsbodelägare finnas, den yngste av dem uppnått 21 års ålder. Då länsstyrelsen enligt de föreslagna föreskrifterna skall äga möjlighet att lämna tillstånd till innehav av högre antal renar än lagen medgiver, lär det utan särskilt stadgande i övergångsbestämmelserna stå öppet för länsstyrelsen, att, där så finnes lämpligt, utsträcka den tidsfrist om tre år inom vilken reduceringen skall ha genomförts.

Utredningsmannens förslag att i lappby vid sidan av ordningsman i vissa fall skall finnas även en eller flera vice ordningsmän att vid förfall inträda i ordningsmannens ställe har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i de avgivna yttrandena. Även jag ansluter mig till detta förslag. Det bör, såsom utredningsmannen förordat, ankomma på länsstyrelsen att med hänsyn till särskilda förhållanden som råda i lappby bestämma, när vice ordningsman skall utses. Behov av särskilda vice ordningsmän inom de s. k. koncessionsområdena, där antalet självständiga renskötare inom varje by endast utgör några få lappar, synes emellertid icke föreligga. Bestämmelserna om utseende och entledigande av ordningsman torde böra givas motsvarande tillämpning beträffande vice ordningsman. De närmare föreskrifter i fråga om vice ordningsmännens uppgifter och tillfällen då de skola inträda i tjänstgöring, som kunna bli erforderliga, böra utfärdas av länsstyrelserna i form av särskilda instruktioner.

I årets statsverksproposition har jag för riksdagen framlagt förslag om att särskilt arvode av allmänna medel hädanefter skall utgå jämväl till vice ordningsman i lappby samt beräknat medel för detta ändamål avseende nästa budgetår.

Även bestämmelserna om vice ordningsmän synas böra träda i kraft den 1 juli 1944.

Den av riksdagen beslutade sammanföringen av vissa fonder berörande lappväsendet till en gemensam fond, benämnd statens lappfond, torde, som utredningsmannen ansett, påkalla en redaktionell ändring av 8 § lagen den 7 januari 1926 innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 9 maj 1925 mellan Sverige och Finland angående renar i gränsområdena. Denna lagändring synes böra träda i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Att på sätt statskontoret ifrågasatt vidtaga den ändringen i renbeteslagen, att i själva lagen stadgas, att de medel som enligt lagen skola användas till förmån för lapparna ovillkorligen komma att tillföras statens lappfond, anser jag mig icke kunna förorda.

I överensstämmelse med det anförda har inom jordbruksdepartementet upprättats *förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige samt förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § lagen den 7 januari 1926 (nr 1) innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 9 maj 1925 mellan Sverige och Finland angående renar i gränsområdena.*¹

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslagen, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Sven Hårdén.

¹ Det sist upptagna lagförslaget, som är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget i samma ämne, har här utelämnats.

F ö r s l a g
till
L a g
angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juli 1928 (nr 309)
om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige.

Härigenom förordnas, att 1, 13, 14 och 59 §§ lagen den 18 juli 1928 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan sägs.

1 §.

1. Rätt till — — — renskötande lapp.
2. Rätt till — — — vård (skötesrenar).
3. Renskötande lapp må icke utan Konungens befallningshavandes tillstånd äga eller innehava renar till högre antal än sexhundra eller, där han är gift och makarna icke leva åtskilda, åttahundra; dock att härutöver må för varje annan medlem av hushållet än lappen och hans make innehavas, för medlem som är under tjuguettt år högst etthundra renar, för medlem som fyllt tjuguettt men icke tjugufem år högst etthundrafemtio renar samt för medlem som uppnått tjugufem års ålder högst tvåhundra renar. I sålunda angivna renantal inbegripas icke års- och fjolårskalvar. Tillstånd för renskötande lapp att innehava flera renar än nu sagts må meddelas endast för viss angiven tid och då det med hänsyn till särskilda förhållanden prövas kunna ske utan olägenhet.

Hava renar vid bodelning eller genom arv, testamente eller gåva tillfallit renskötande lapp eller medlem av hans hushåll och överstiger antalet av dessa renar jämte de renar lappen förut äger eller innehar det enligt första stycket tillåtna högsta antalet, må han dock under en tid av tre år behålla även det överskjutande antalet renar.

Dör renskötande lapp, har dödsboet under en tid av tre år från dödsfallet den rätt att äga eller innehava renar, som enligt första och andra styckena tillkommit den avlidne, dock att häri ej inbegripas skötesrenar som den avlidne haft i sin vård. Är dödsbodeläggare, som jämlikt 1 mom. äger rätt till renskötsel, under tjuguettt år, må nämnda tid av tre år räknas från det han eller, om flera sådana dödsbodeläggare finnas, den yngste av dem uppnått tjuguettt års ålder.

Äger eller innehar renskötande lapp eller dödsbo efter sådan lapp renar till större antal än som är medgivet, må Konungens befallningshavande för-

ordna, att de renar, som olagligen hållas, skola levande eller slaktade försäljas för renägarens räkning; och skall kostnaden för renarnas omhändertagande och försäljning gäldas av köpeskillingen.

13 §.

1. I lappby skola finnas en ordningsman samt, där Konungens befallningshavande med hänsyn till särskilda förhållanden som råda i lappbyn där-om förordnar, en eller flera vice ordningsmän. De till lappbyn hörande, renskötande lapparna äga vid sammanträde, som efter Konungens befallningshavandes förordnande hålles inför lappfogde eller landsfiskal, inom sig utse ordningsman och vice ordningsman.

Om valet — — — nytt val.

Ordningsman och vice ordningsman utses för en tid av sex år med rätt för befattningshavare att efter två år eller, därest giltig ursäkt visas, dessförinnan av Konungens befallningshavande erhålla entledigande från befattningen; vare befattningshavare dock skyldig att bestrida densamma, intill dess Konungens befallningshavande utfärdat förordnande för annan ordningsman eller vice ordningsman.

Konungens befallningshavande äger ock eljest, när skäl därtill är, före tjänstgöringstidens utgång entlediga ordningsman eller vice ordningsman.

2. Ordningsman och vice ordningsman åligger att i enlighet med den instruktion Konungens befallningshavande utfärdar vaka över efterlevnaden av gällande lagar rörande renskötseln och av den för lappbyn utfärdade byordningen samt i övrigt fullgöra de uppdrag som angivas i instruktionen.

Ordningsman och vice ordningsman åtnjuta det skydd och äro underkastade det ansvar, som i lag stadgas beträffande tjänsteman. Till dem skall av allmänna medel utgå ersättning enligt vad därom särskilt stadgas.

14 §.

1. Lapp är berättigad att hava renar i vård hos renskötande lapp till samma antal, som enligt 1 § 3 mom. må ägas eller innehavas av sådan lapp, dock icke utan Konungens befallningshavandes samtycke hos lapp inom annan lappby än den han själv tillhör.

2. Tillhör lapp — — — renskötande lapp.

59 §.

1. Med dagsböter straffas:

a) lapp, som — — — eller skadas;

f) den som i strid mot vad i denna lag är stadgat underlåter att hålla hund i band eller instängd eller försedd med klubba;

g) den som uppsåtligen förhindrar eller stör renräkning, varom i denna lag sägs;

h) renskötande lapp, som äger eller innehar renar till högre antal än som angives i 1 § 3 mom.; samt

i) den som har renar i vård hos renskötande lapp i annat fall eller till större antal än denna lag medgiver eller som vid begagnande av rättighet att hava renar i lapps vård åsidosätter något av vad som föreskrivits i avseende å rättighetens utövande.

2. Med böter — — — av renlängd.

3. Med böter — — — meddelat förbud;

e) lapp, som vid avverkning uppenbart åsidosätter föreskrift, som meddelats jämlikt 53 §; samt

f) den som i strid mot stadgandet i 37 § eller med stöd därav meddelad föreskrift underlåter att hålla hund försedd med halsband.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944.

Äger eller innehar lapp nämnda dag renar till större antal än jämlikt 1 § 3 mom. första stycket eller 14 § 1 mom. är medgivet, skall han inom en tid av tre år från lagens ikraftträdande minska sitt renantal till det jämlikt sagda bestämmelser medgivna högsta antalet.

Dödsbo efter renskötande lapp, vilket vid lagens ikraftträdande äger renar, skall inom en tid av tre år därefter hava avhänt sig renarna. Är dödsbodelägare, som äger rätt till renskötsel, under tjuguettt år, må dock nämnda tid räknas från det han eller, om flera sådana dödsbodelägare finnas, den yngste av dem uppnått tjuguettt års ålder.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 21 januari 1944.

Närvarande:

justitieråden ALSÉN,
LIND,
regeringsrådet EKLUND,
justitierådet ERICSSON.

Enligt lagrådet den 18 januari 1944 tillhandakommet utdrag av protokoll över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 8 januari 1944, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige samt till lag om ändrad lydelse av 8 § lagen den 7 januari 1926 (nr 1) innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 9 maj 1925 mellan Sverige och Finland angående renar i gränsområdena.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av t. f. byråchefen för lagärenden i jordbruksdepartementet hovrättsrådet P. O. Palmquist.

Den föreslagna lagstiftningen föranledde ej annan erinran från lagrådets sida än att, då det ej torde vara avsett att den rätt, som enligt 1 § 3 mom. tredje stycket i förslaget till lag om ändring i renbeteslagen tillkommer dödsbo efter renskötande lapp att under tre år från dödsfallet äga eller innehava renar, skall medföra någon förlängning av den treårsperiod som avses i andra stycket, erforderlig jämkning i avfattningen syntes böra vidtagas.

Ur protokollet:
G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 28 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler statsrådet Domö lagrådets den 21 januari 1944 avgivna utlåtande över de den 8 januari 1944 till lagrådet remitterade förslagen till

1) *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige; och*

2) *lag om ändrad lydelse av 8 § lagen den 7 januari 1926 (nr 1) innefattande bestämmelser i anledning av konventionen den 9 maj 1925 mellan Sverige och Finland angående renar i gränsområdena.*

Efter redogörelse för lagrådets utlåtande anför föredraganden följande.

I anledning av vad lagrådet yttrat har 1 § 3 mom. förslaget till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige underkastats viss jämkning, varigenom lagrådets önskemål beträffande detta lagrum torde tillgodoses. Härutöver har i samma lagförslag skett smärre jämkningar av redaktionell art.

Föredraganden hemställer, att ifrågavarande lagförslag — förslaget till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige efter ändringar i angivna hänseenden — måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen lämnar Hans Maj:t Konungen bifall och förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ulf Berglöf.